

AZ UNITÁRIUSOK EGYH. FÖTANÁCSÁNAK IDEI GYULÉSE.

(Oct. 30. 31. s nov. 1.)

Ferencz József püspök megnyitó beszéde.

Mélts. és főt. egyházi Főtanács! Midőn jelen főtanácsai gyűlésünk alkalmából is az atyafiságos szeretet melegével üdvözölném egybegyűlt egyh. tanácsos a fiait egyenként és összesen, mindenek előtt legyen szabad rámutatnom azokra az indokokra, melyek E. K. Tanácsunkat arra birták, hogy ez évi főtanácsai gyűlésünket az újabb időben rendszerint követett gyakorlattól eltérőleg, augusztus hó vége helyett október hó végére hívja egybe.

Első, s mondhatnám, legfőbb indokul szolgált erre az, hogy egyh. tanácsos a fiait közül minél többen vehessenek részt főtanácsai gyűlésünkben. Augusztus végén, ugyanis, vidéki a fiait közül sokakat mezzei gazdaságuk, tordai és sz.-kereszturi tanárainkat pedig csaknem általában az iskolák beállításával járó foglalkozásuk megakadályoznak a megjelenésben s a kik az első nap meg is jelennek, a második nap sietnek haza, hogy dolgaik után láthassanak. Az évnek jelen szakában legalább is kevesebben vannak ez akadályok miatt a megjelenéstől elzárva. De a főtanács idejére való elhelyezkedés is októberben jóval könnyebb, mint augusztusban, midőn a városunkon ekkor rendszerint tartatni szokott kiállítások s más körülmények miatt mind a magánházak, mind a szállodák inkább igénybe vannak véve.

Másik indoka e változtatásnak az volt, hogy mivel az egyházköri közgyűlések rendszeren júliusban, néha csak augusztusban tartatnak meg s így ezeknek jegyzőkönyvei az azokban faglatt indítványokkal az augusztusi főtanácsra ezt megelőzőleg alig pár héttel, olykor csak pár nappal érkezhettek be az E. K. Tanácshoz, ez azokat a legjobb akarattal sem dolgozhatja fel, nem készíthető elő kellő alaposággal. Ugy gondoltuk tehát, hogy az egyh. főtanácsnak ez időre, októberre, leendő kitűzése e tekintetből is előnyös.

A harmadik indok, nem tagadom, egy kis önzésre vihető vissza. Szabaddá akartuk tenni magunkra nézve az augusztust, hogy legyen e hónap igazán szünidő tanárainkra nézve. Mert ezekből telvén ki egyházi tisztviselőink is, a főtanácsnak augusztusban tartása esetében, az ügyek előkészítésével járó gond és fáradság miatt e hónapot sem használhatják egy kis nyugalomra és üdülésre.

Ezek valának Méltgs. és főt. egyh. főtanács a főbb indokok ez évi főtanácsunknak ez időre lett kitűzésének. Tekintettel arra, hogy az egyh. főtanács ideje canonszerűleg meghatározva nincs, ezt mindig az E. K. Tanács tűzte ki a szükséghez képest legcélszerűbbnek vélt időre s nem is látván helyesnek erre nézve az E. K. Tanács kezét megkötni, tán nem is lett volna szükséges ez indokokat felsorolni. De miután a hírek szerint némelyek e változtatás alatt valamely egyházi csint vélték lappangani, kötelességemnek ismertem ezeket elmondani.

A főindokok tehát egyh. főtanácsunknak ily szokatlan időre lett egybehívásának egyh. tanácsos afiainak minél számosabban lehető megjelenhetése volt. S örvendek rajta, hogy e számításunkban nem is csalódtunk; mert, valóban, jelen főtanács gyűlésünkön sok oly egyh. tanácsos afiához van szerencsénk, a kiket augusztusban valószínűleg nem tisztelhattunk volna körünkben. Általában pedig népe-sebb egyh. főtanács gyűlést nem igen volt alkalmam üdvözölhetni. Igaz, hogy a jelen főtanács tárgyai sem közönségesek, nem minden-napiak. E tekintetben legyen szabad a betöltendő második főgondnoki állomásra hivatkoznom. Ritka s ne is adja Isten, hogy sűrűn ismétlődő ténykedése legyen ez főtanácsainknak. De ez idő szerint mindenesetre gyűlésünknek egyik legfontosabb és kimagasló tárgya. A főgondnoki tisztelet egyházunk legválságosabb korszaka hozta létre. Tehát nem az elmélet, hanem a gyakorlati élet szüksége teremtette meg. Ebben van annak ma is jelentősége és becse. Főgondnokaink hosszú és díszes névsorából némelyekhez egyházi életünkben egész korszakok fűzetnek. Ez állás most annál fontosabb, mert főgondnokaink esetleg egyszersmind a főrendiházi tagságra is jogosultak. Mit kívánhatnék mást, mint a miben nem is kételkedem, hogy főtanácsunk e tiszttel a hivatottak közül a leghivatottabbat tiszteli meg. Én előzetesen is üdvözlöm megválasztandó második főgondnokunkat!

Nemkülönben a legkritkább dolgok közé tartozik — csak hogy ennek már minél gyakoribb előfordulását óhajtanók, — hogy jelen főtanácsunk alkalmával a költségvetés rendjén mutatkozó többlet felett is tanácskozhatunk. Azonban ne méltóztassanak ebből azt kö-

vetkeztetni, hogy szükségünk már túl vagyunk. Ez a többlet csak azt mutatja, hogy mi költségvetésünknel nem a szükségletet állítjuk meg először, hanem a fedezetből indulunk ki s inkább nélkülözünk, mintsem hogy csekély vagyónunkat megtámadjuk. Ezer helye lenne a jelenleg mutatkozó többletnek is. De azt hiszem, hogy az E. K. Tanács a legégetőbb szükségre volt tekintettel akkor, mikor a többlet felhasználására nézve, a mint ez a tárgyalás alá kerülendő javaslatban áll, egyfelől némely egyházi tisztviselőink csekély fizetésének némi javítását, másfelől a mult évi zsin. főtanács határozatának megfelelőleg sz.-kereszturi és tordai tanáraink fizetésemelését s ezzel kapcsolatban a tanári korpótlék beindítását hozta javaslatba. Bármiként fogja különben a Mltgs. és Főt. Egyh. Főtanács elbírálni a szóban levő javaslatot, a tény maga, hogy ily tárgyról is tanácskozhatunk, örvendetes marad.

A tárgysorozatból még több tárgyat kiemelhetnék annak igazolására, hogy jelen főtanácsi gyűlésünk teljes mértékben megérdemli azt az érdekeltséget, melyet egyh. tanácsos afiai ily szép számmal lett megjelenésökkal az iránt tanusítanak. De már csak azért is, hogy minél hamarább alkalmunk legyen mindezekkel a tárgyalások rendjén részletesen megismerkedni, nem kívánom becses figyelmüket hosszasabban igénybe venni. Csupán egy rövid észrevételre szorítkozom.

Mltgs. és Főt. E. Főtanács! Ez év márt. 11-én mult száz éve annak, hogy Zsuki László, nagy jóltevőnk bevégezte munkás, áldott életét. Ki ne tudná, mivel tartozunk az ő emlékének főleg főiskolánk érdekében hozott áldozataiért? Pedig ha főiskolánk nincs, ma egyházunk sincs. Nem árt ezt fontolóra venni ma mindazoknak, a kik kolozsvári főiskolánk érdekeit nem tudnák kellően méltányolni. Ugyanez év jul. 16-án mult száz éve annak is, hogy kolozsvári templomunk alapköve letétezt. Lehetetlen, hogy a midőn ily nagy és szép emlékek ujlnak meg lelkünkben, egyházunk és szent vallásunk iránti szeretetünk is meg ne ujljon. Szolgáljanak azért ez emlékek is jelen főtanácsi gyűlésünkben mindnyájunk buzgóságának emelésére és fokozására. A bölcsesség és szeretet lelke vezéreljen tanácskozásainkban, hogy a tárgysorozatban foglalt ügyeket egyházunk javára és előmenetelére közmegnyugvással és egyetértéssel intézhessük el. Én főtanácsi gyűlésünket ezennel megnyitottnak nyilvánítom.

Az éljenzéssel fogadott megnyitó beszéd után felolvastattak az E. K. Tanács jelentései:

I. Püspöki jelentés.

Méltóságos és főtisztelendő Egyházi Főtanács!

Isten kegyelméből tizenhatodik évi jelentésemet van szerencsém ez úttal megtenni. S nem kezdhetném ezt méltóbb tárggyal, mint Ő Felsége apostoli királyunk megkoronáztatása 25-dik évfordulója alkalmából f. évi június 8-án rendezelt országos ünnepélyről való megemlékezéssel.

A szt. István koronája alá tartozó országok népmillióinak ezen közöröm napját vallásközönségünk is a legbensőbb hazafiui lelkesedéssel ünnepelte meg. E. K. Tanácsunk elrendelvén, hogy a mondott napon minden templomunkban hálaadó isteni tisztelet tartassék, azok mindenütt hiveink általános részvéte mellett tartattak meg. Szándékunk volt küldöttségileg is bemutatni Ő Felségének hódolatunkat, de miután az egyházak külön nem fogadtattak, kénytelenek voltunk megelégedni egy hódolati felirattal, melyet E. K. Tanácsunkból a miniszterelnök úr ő nagyméltósága útján juttattunk vallásközönségünk nevében a legfelsőbb helyre. De én abban a szerencsében részesülvén, hogy városunk részéről a törvényhatósági küldöttség egyik tagjának megválasztattam, ez úton mégis alkalmam volt Ő Felsége legmagasabb színe előtt személyesen is megjelenni s általában a jubileumi ünnepélyességekben részt venni... Annak a hő óhajnak, mely e történelmi nevezetességű ünnepély alkalmából minden magyar ember keblét dagasztotta s imává olvadva szállt fel milliók szívéből az eget urához, legyen viszhangja jelentésemnek im e néhány sora is... Éljen a király!

Áttérve rendes évi jelentésemre:

1. Belső emberek változása a legutóbb tartott zsinati Főtanács óta:

a) Lelkészeknek rendeltettek: Máté Lajos dicsőszentmártoni segéd l. Bethlen-Szt.-Miklósra, Gvidó Béla szentbenedeki l. Szőkefalvára, Kis Aladár lelk. jelölt Datkra, Lőrinczi István kénos-udvarhelyi l. Felső-Rákosra, Péter Sándor papnövendék lelk. helyettesnek Szt.-Benedekre, Vári Albert lelk. jelölt Kénos-Udvarhelyre, Pázsint Mihály d.-szt.-mártoni s. lelk. Kilyén-Sepszi-Szt.-Györgyre.

b) Segédlelkészeknek rendeltettek: Szász András papnövendék Polgárdiba, Geréb Zsigmond papnövendék Dicső-Szt.-Mártonba.

c) Iskolamestereknek, illetve tanítóknak és tanítónőknek: Kozma B. Bálint szabédi másodtanító Nyomátra, Kis Mózes okl. tanítójelölt Kőkösre, Szilágyi Tamás képezdei növendék Szabédra másodtanítónak, Csifó Károly mezőberényi tanító Mészköre, Útő Sándor okl. néptanító Mező-Berénybe, miután azonban e kirendelésről lemondott, ugyancsak Mező-Berénybe Tana János okl. néptanítót rendeltem ki, végre a bölöni ekklézsiának népiskolájánál a 3-ik tanítói állomásra az ekklézsia egyetértésével tanítónő alkalmazása határozatván el, ez állomásra Molnár Kata okleveles tanítónőt neveztem ki.

d) Ürességben vannak a bordosi, bözödujfalvi lelkészi, alsóboldogasszonyfalvi, toroczkó-szent-györgyi kántori, medeséri isk. mesteri, kisadorjáni lévítai és buzaházai tanítói állomások.

E pontnál lehetetlen elhallgatnom különösen az ürességben levő isk. mesteri és tanítói állomások betöltése miatti nagy aggodalmamot. Ezen állomásokkal egybekötött javadalom is oly csekély, hogy jó lélekkel szinte lehetetlen is azok elfogadására valakit rábeszélni. De másfelől, ha kellő fizetéssel láthatnók is el, minthogy e tekintetben valamely segélyről mégis csak gondoskodhatunk s kell gondoskodnunk, ez idő szerint okleveles tanítóink sincsenek kellő számmal. A jövő azonban úgy az egyik, mint a másik bajt és nehézséget tán enyhíteni fogja.

e) Nyugalomba mentek: Baló Sámuel s.-szt.-györgyi és Márkos András medeséri isk. mester afiai.

f) Meghaltak: Farkas József sepsiszentkirályi, id Gálfalvi István ürmösi, Pál Mózes szováti, Árkosi Dénes ravai nyug. lelkész, Kereki György mézskői isk. mester és Török Áron f.-fejérvári esperes afiai.

2. Lelkészi szigorlatot tettek: Vári Albert és Lőrinczi Dénes jeles eredménnyel. Mindketten már alkalmazva is vannak, úgy, hogy jelenleg csak egy papjelöltünk van, Józsan Miklós, a ki azonban Oxfordba küldetett, a nyáron onnan 3 évi tanfolyam után haza érkezett Gálfi Lőrincz helyébe. De miután 10 végzett papnövendékünk van, a kik a theol. tanfolyamot végezték s a kik ez isk. évben mindnyájan letehetik a szigorlatot, remélni lehet, hogy fennakadás a netán szükségessé váló lelkész rendelésekben nem lesz. Bár csak a fizetések gyarapítása a javadalmak fokozása által is keresettebbekké tehetnők lelkészi állomásainkat, hogy az a buzgóság és szellem, a mi — Istennek hála — papságunkban általában feltalálható s a mivel majdan ez ifjaink is a palástot vállalkra veszik, ne emésztődnek fel a mindennapi élet gondjai miatti aggodalomban. S e tekintetben lehetetlen hálás érzéssel nem gondolnunk mindannyiszor néhai Kovács Dénes és özvegye Bencze Anna szép alapítványára, melyből már is egy-két lelkészünknek és tanítónknak sorát évről-évre megenyhíthetjük.

3. Az anyakönyvi és népesedési kimutatások szerint egyházunkban 1891-ben.

A) kereszteltetett	a) fiú	1202
	b) leány	1141

együtt 2343 új szülött,

több 229-el mint 1890-be. Ezekből házasságon kívül született 243. Tehát még mindig az elszomorító 10%.

B) Konfirmáltatott:	a) fiú	366
	b) leány	399

együtt 765 növendék,

kevesebb 109-el, mint 1890-be.

- C) Összeeskettetett: a) mentvénynyel . 264
 b) kihirdetéssel . 321

együtt 585 pár,

111-el több, mint 1890-be.

- D) Meghalt: a) férfinemből 851
 b) nőnemből 781

együtt 1632,

109-el több, mint 1890-be.

- E) Átállott egyházunkba 327
 Kilépett egyházunkból 96

E szerint 231-el több tért át a

mi vallásunkra, mint a hány ezt elhagyta.

- F) A lélekszám 1891. év végén tesz 63194-et
 A " 1890. " " volt 61241

évi gyarapodás 1953.

Az iskolákról való kimutatás a tanügyi jelentésben meg lesz azért itt arra nem terjeszkedem ki.

4. Vizsgálatot ez évben csak tordai eklelésiánkban tartottam. Erről, valamint közvetlen püspöki vizsgálat alatt álló eklelésiánk mult évi gazdálkodásáról, illetve számadásaik eredményéről részletes kimutatást adtam be E. K. Tanácsunknak. Szándékom volt szeptemberben felső-fejéerköri eklelésiánkat meglátogatni, de esperes afia által felhozott s általam is méltányolt indokoknál fogva e szándékom megvalósításáról ez úttal le kellett mondanom. Ha Isten megsegít, tán nem marad el végleg.

5. Mint rokon természetű tárgyat nem hagyhatom megemlítés nélkül h.-szt.-mártoni eklelésiánk által f. évi jul. 10-én rendezett templomszentelési ünnepélyt, melyben főgondnok Dániel Gábor úr ő méltóságával együtt én is részt vettem. Vajha sok ily eklelésiánk lenne mint a h.-szt.-mártoni, mely a közelebbi években egy egészen új papi és isk. mesteri házat iskolával s amazokhoz szükséges gazdasági épületekkel most egy szép és díszes templomot épített. Fényes bizonyosága ez annak, hogy a hol a hivek kebelét a vallás és egyház iránti szeretet melege hevíti, ott az eklelésiának haladnia, virágoznia kell. Ez alkalmat felhasználtuk arra is a főgondnok úr ő méltóságával, hogy karácsonfalvi eklelésiánkat is meglátogassuk, melyről a tavaszon az a hír terjedt volt el, hogy ottani hiveink tömegesen katholizálni akarnak. Tény, hogy a mesteri lak s ezzel kapcsolatosan egy iskolai tanszoba építésével felmerült terhek miatt egy néhányan kiléptek egyházunkból. Örömmel tapasztaltuk azonban, hogy a több oldalról szítogatott tűznek nagyobb volt a füstje, mint a lángja. Karácsonfalvi hiveinkben általában nem ingott meg s hiszem nem is fog megingani vallásuk és egyházuk iránti szeretetük s azokhoz való hű ragaszkodásuk. Szép jelét adták ennek ottani megjelenésünk alkalmával tanúsított lelkes fogadtatás által is. De megszűnt az izgatás oka is. Mert az isk. mesteri lak és tanszoba

már készen vannak. Egygyel több kapocs az ekklésia összetartására és biztonságára.

Ugyancsak főgondnok úr ó méltóságával a jószág felügyelőség kisérétében szeptemberben megjártuk a néhai Derzsi János-féle pusztaszentmihályi alapítványi birtokunkat. Erre egyházunk nemes jóltevője iránti kegyeletes érzés indított, másfelől személyesen megakartunk győződni ez alapítványi birtokunk állásáról. S valóban lelki örömmel töltött el a magában is becses birtok szintugy mint a jószág-felügyelőség által azon beindított gazdálkodás. Mily lendületet lehetne adni e hagyomány által nevelésügyünknek s az alapítványozó nemes intenciójának megfelelőleg sz keresztüri középtanodának, ha e végrendelet értelmében nem lenne kezünk megkötve, az által, hogy a jövedelem mondhatni egészben a tanulók segélyezésére van szánva s erre lesz majdan fordítandó. De így is legyen áldott nemes jóltevőnk emléke. Az ő neve ott fog ragyogni örökre egyházunk legjobbjai között.

6. Angol és amerikai testvéreink ez évben is megküldötték a 100—100 font sterling segélyt budapesti ekklésiánk részére. Valóban nem tudunk elég hálások lenni azért a nagy szivességért, melylyel angol hitrokonaink egyházunk iránt viseltetnek. A tárgyalások rendjén alkalma lesz még a mlgs és főt. Egyházi Főtanácsnak tudomást szerezni arról, hogy az amerikaiak egy a nagy Channing nevét viselő tanári székre Kovács János tanár afia amerikai útja alkalmával gyűlt alapítványi összeget átküldték közelebről nekünk. De egy újabb szép jelét angol testvéreink irántunk való meleg érdeklődésének csak én mutathatom fel e jelentésemben, miután ez ügy egészen kívül esett az E. K. Tanács tárgyalásain. Méltó, hogy azt megismertsem.

Tagart kisasszony, ki budapesti templomunknak 1890. évi okt. 26-án történt felszentelési ünnepélyen is személyesen részt vett, Angliába hazatérvén, egy levelében arról értesített, hogy egy unitárius leány nevelő intézet igazgatónője, — mely intézetnél ő is felügyelő — Sharpe kisasszony hajlandó lenne egy magyar unitárius leányt elfogadni. Kevéssel ezután nevezett igazgatónő is felkért, hogy küldjünk ki egy leányt az ő igazgatása alatt levő „Channing house“, leánynevelő intézetbe; mert nagyon óhajtaná, hogy a mint a Manchester New Collegban folytonosan van egy magyar ifjú, az ő intézetében is legyen egy magyar leány s ez által is még szorosabbra fűződjék a magyar és angol unitáriusok között fennálló, s mindkét félre nézve nagybecsű hitrokonsági viszony. Ó maga kész e czélból a kiküldendő leány teljes ellátását magára venni t. i. az intézetbe a bennlakást, élelmezést díjtalanul felajánlja.

E levelek értelmében felszólítottam Buzogány Mariska kisasszonyt, néhai Buzogány Áron afia s kedves emlékéü barátom leányát, ki mint tanítónő már régebben alkalmazva van Budapesten a Zircen-féle tanítónő-képző intézetnél, hogy nem lenne-e hajlandó ez ajánlatot elfogadni; mire ő a szükséges felvilágosítások után késznek nyilatkozott egy évre kimenni Angliába, de csak úgy ha e

czélból a vallás és közoktatási minster úrtól egy évre teljes fizetése meghagyásával szabadságoltatását megnyerheti, a miben közbenjárni engem is felkért. Én ennél fogva nem is mulasztottam el a magam részéről is az ügyre vonatkozólag egy lehetőleg kimerítő levelet, illetőleg kérést intézni a minster úr ő nagyméltóságához, a ki teljes készséggel szabadságolni is kegyeskedett Buzogány Mariska kisasszonyt egy évre egész fizetése meghagyásával. A miniszter úrnak kérésemre e tárgyban f. évi márcz. 5-ről 4269. sz. alatt hozzám intézett nagybecsű leiratát bátor vágok itt szó szerint közölni:

Méltóságos és főtisztelendő Püspök Ur!

Folyó évi január 28-án kelt becses levelére vonatkozva van szerencsém Méltóságodat arról értesíteni, hogy készséggel megadtam Buzogány Mária helybeli állami tanítóképezdei gyakorló iskolai tanítónőnek az 189²/₃-dik tanévre kért szabadságidőt, meghagyván őt arra ez időre illetményének teljes élvezetében.

Egyben megragadom az alkalmat, hogy elismerésemet nyilvánítsam a londoni Channing-house-school fentartóinak ajánlatukért, melylyel lehetővé teszik egy magyar unitárius tanítónő ott tartózkodását és tanulását. Ez intézmény állandóvá tétele az illető tanítónőknek és a hazai tanügynek nagy hasznára fog válni.

Fogadja méltóságod stb.

Gróf Csáky.

Örömmel jelenthetem, hogy ily előzmények után Buzogány Mária kisasszony szeptember elején el is ment Angliába. A napokban levelet is kaptam tőle, melyben ottani elhelyezkedéséről, szives fogadtatásáról örömmel értesít. Vajha sikerülne angol unitárius testvéreinkkel egybekötő ez új kapcsolatot is megszilárdítanunk.

Mily lélekemelő lenne jelentésemnek e pontja, ha nem kellene abban még egy érzékeny veszteségről is megemlékeznem. Ierson Henrik úr a brit és külföldi unitárius társulat titkára, vallásközönségünk meglehetősen kedves barátja f. évi augusztus 27-én meghalt. A b. e. titkár úr budapesti templomszentelési ünnepélyünkről haza érkezvén csakhamar betegeskedni kezdett. A társulat egészsége helyre állíthatásáért egy helyettes titkárt választott melléje. Ő azonban a f. év nyarán végképpen lemondott titkári tisztéről. E. K. Tanácsunk ez alkalomból egy bucsu-üdvözlő iratot határozott küldeni Ierson úrnak. Mielőtt azonban e levelünk kezéhez juthatott volna, meghalt angol unitárius testvéreink, szintúgy mint nekünk őszinte fájdalomra. E haláleset feletti részvétünket is kifejeztük a társulatnak. S valóban angol testvéreink közül alig lehetett valaki úgy szívünkhez forrva, mint a boldogult. Nem kételkedem, hogy a boldogult egyházunk eme jóindulatát és rokonszenvét utódának Bowie Copeland új titkár úrnak is örökségül hagyta, a kitől ez iránt már ígéretet is vettünk, hogy a velünk való viszonyunk ép oly hiv. ápolója és fejlesztője kíván lenni. Adjá Isten!

7. Visszatérve hazánkba, kedves kötelességemnek tartom megemlékezni az E. M. K. E. hazafias segélyéről, a mennyiben m.-sárosi

és komjátszegi tanítóink részére 50—50; szindi tanítónk részére 150 frt segélyt ez évben is megadni sziveskedett. M.-sárosi iskolánk építési költségeire is a múlt évben adott volt még 100 frtot, de ezt, miután az ottani építkezést ottani ekklesiánk még nem kezdette meg, szabályai értelmében visszakérte. Intő példa ez első sorban m.-sárosi, de e mellett összes ekklesiáinknak arra, hogy a ki magát elhagyja, más is elhagyja. Remélem azonban, hogy mihelyt megkezdí érdekelt ekklesiánk az iskolaépítést az E. M. K. E. is megújítja a visszavont segélyt.

8. A Bátor Baldácsi megbecsülhetetlen alapítványából egyházunknak jutott összeget a szokott módon kiosztani minden bizonynyal egyik legkedvesebb tárgya lesz most is főtanácsunknak. E helyen csak azt kívánom megjegyezni hogy a meghatalmazottak ez évi közgyűlésében legnagyobb sajnálatunkra sem én, sem Gál Jenő afia nem vehettünk részt; de meghatalmazott társam Bedő Albert afia jelen volt és így e közgyűlésen is képviselve volt egyházunk.

9. Tudva lesz a Mlgs és főt. Egyh. Főtanács tagjai előtt, hogy a különböző egyházaknak az országgyűlés által 1868-ban megállapított s azóta évenként megszavazott államsegély az ev. ref. és ágost. hitv. evangélikus egyházakra nézve a f. évre 12000 frttal felemeltetett, sőt az erdélyi róm. katolikus Status számára is, mely eddig e czímen nem segélyezettett, 12000 frt államsegély szavaztatott meg. Sajnos, hogy a mi egyházunk ez újabb segélyezéseknél teljesen mellőztetett. Az országos költségvetésnek a pénzügyi bizottságban való tárgyalásakor Hegedüs Sándor országgyűlési képviselő ur ugyan szives volt ez iránt a vallás és közoktatásügyi miniszter úrhoz kérdést intézni; de a miniszter úr úgy nyilatkozott, hogy „az arány és viszonyok szerint az unitáriusok legjobban vannak dotálva s a szükséglet ez úttal nem volt olyan nyilvánvaló, hogy az unitáriusok dotatiója felemeltessék.“ A lélekszámot tekintve lehet, hogy mi csakugyan nem vagyunk hátrányban az államsegélyt illetőleg a kedvezményezett egyházakkal szemben; de ha az arányt nem a lélekszámmal, hanem a vagyonnal állítjuk fel — pedig a segély természete ezt hozza magával — akkor nem tudom mennyivel kellene az államnak egyházunkat segélyeznie, nem hogy a más egyházakkal egyenlő módon fedezve legyenek szükségleteink, hanem hogy azokat e tekintetben csak meg is közelíthessük. De ne licitáljunk a szegénységre, hanem legyen ez is egygyel több ok arra, hogy vallásunkért és egyházunkért, mint eddig, úgy ezután is kitaranni, tenni és áldozni igyekezzünk; mert végre is önfentartásunknak legbiztosabb eszközeit önmagunkban kell keresni és feltalálni.

10. A mint a Mlts és főt. E. Főtanács előtt már tudva van, a vall. és közoktatásügyi miniszter úr ő nagyméltósága 10086—1890. sz. alatt elrendelte, hogyha a lelkészek valamely ok miatt más valásu gyermeket keresztelnek meg, kötelesek e ténykedésöket a megfelelő adatokkal záros határidő alatt az illetékes lelkésznek jelenteni, hogy ez a keresztelést anyakönyvezze s egyszersmind kimondotta, hogy csak ez utóbbi anyakönyvezés bir jogi hatálylyal. E miniszteri

rendeletet E. K. Tanácsunk olyannak tartván, mely a vonatkozó országos törvénynyel nemcsak hogy megegyezik, hanem annak végrehajtása céljából szükséges is, ugyancsak 1890-ben 73. sz. alatt lelkész afiainak köröztetés útján tudomásukra hozta s meghagyta, hogy magokat szorosán ahöz alkalmazzák. Egyházunknak ugyan e rendelet miatt mind eddig egyik egyházzal sem volt hatósági beavatkozást igénylő összeütközése s így mellőzhető is lett volna jelentésben ez ügyre is kiterjeszkedni. De mivel e kérdés a miniszteri rendelet kibocsátása óta oly hullámokat vert fel, a melyek mind a vallásfelekezetek közti békét, mind az államkormány tekintélyét fenyegetni és veszélyeztetni látszanak s hazánkban a 300 év előtti vallási viszályokat kelthetnék ki sirjaikból, lehetetlen, hogy e szomorú tünetek feletti mély sajnálatomnak s egyszersmind hazafiui aggodalmaimnak kifejezést ne adjak. Osztozni fog ebben minden bizonynyal egyh. főtanácsunk minden tagja. Egyebet mi úgy sem tehetünk. Az ország törvényeinek tiszteletben tartatása a kormány kötelessége. Vagy a mennyiben e törvények végrehajtása legyőzhetetlen akadályokba ütköznek, a megfelelő utakat és módokat a cél érdekében kitalálni és alkalmazni hasonlóképpen a kormány feladata. S úgy látszik, hogy ez most nem csekély gondot is ad hazánk kormányának. Sőt a mint a beteg embernek mindenki tud valamely gyógyszerert ajánlani: úgy e válságos helyzetben is mindenki szeretne tanácsot adni. Innen a kötelező vagy fakultatív polgári házasság, az anyakönyv vezetésnek részleges vagy általános államosítása, a teljes vallás-szabadság vagy csak vallás egyenlőség iránti különféle tervek és javaslatok. Ezekből mikor, melyik és hogy valósul meg! ki tudná megmondani? Mert ha tán elméletben a választás nem is lenne nehéz, hazánk sajátlagos viszonyait, népünk miveltségi fokát, az egyházaknak az állammal történelmileg kifejlett szerves kapcsolatát tekintve, még sem éppen könnyű gyakorlatilag a legjobbat meghatározni. Hiszen a nagy eml-kű Deák Ferencz országgyűlési utolsó nagy beszédében már 1873-ban kifejtette a leghelyesebb egyházpolitika alapelveit. S mi valósult meg ezekből máig?! Ezekhez képest én ez úttal csak egy óhajtásra szorítkozom. És ez az: hogy a mostani mindenestre bonyolult helyzetből való kibontakozás által a vallás- és lelkiismeret szabadság ügye ne csak ne szenvedjen, hanem inkább nyerjen s ennek folytán a felekezetiesség hazánk fejlődésének, állami megszilárdulásának útjában ne álljon.

11. Jakab Elek egyh. tanácsos afia „Kolozsvár Története“ című művének II-dik kötetét csekély 5 frt árért nekem, illetőleg egyházunknak felajánlván, abból a célból, hogy a mennyiben e műben vallásunkat és egyházunkat illetőleg igen sok becses adat és történeti részlet foglaltatik, ekklézsiáink és belső embereink számára megszerezhezzük, miután a célzt figyelemre méltónak és az ajánlatot kedvezőnek találtam, egy néhány egyházi tanácsos afia szives segedelmével és áldozatkészségéből a nevezett műből 27 példányt tényleg meg is szereztem. Ezekhez Jakab Elek afia még 16 példányt ajándékozván, azzal a megbizással, hogy azokból mindenik egy-

házkörünkbe 2—2 példányt, egyet egy ekklezsiának s egyet egy belső embernek az ő nevében osszak ki, a napokban meg is érkezett, összesen 43 példányt, melyeknek még ide szállítási költségeit is Jakab Elek afia hordozta, ugyancsak egy pár nappal ez előtt beadtam az E. K. Tanácsnak, a honnan azokat rövid időn részint mint egyes hitbuzgó afiai, részint mint magának a szerzőnek becses adományait, egyes ekklezsiánknak és belső ember afiainak ki fogjuk osztani. Fogadják az illetők e helyen is szíves köszönetemet. Azok az ekklezsiáink és belső ember afiai pedig, kiknek e becses mű majdan ajándékképpen birtokukba jut, olvassák el méltó figyelemmel, mert abból Kolozsvár története mellett egyházunkra vonatkozólag is valóban sok szép és hasznos ismeretet szerezhetnek magoknak, a mennyiben vallásunk éppen Kolozsvárról indulván ki s egy ideig az egész város unitárius vallásu lévén, ennek történetében egyházunk történetének is a dolog természeténél fogva kiváló helyet kellett, hogy a mű szerzője juttasson.

Adakozásról lévén szó, megemlítem, hogy a Sz-Udvarhely építendő templom javára a mlts főgondnok úrral kibocsátott felhívásunkra az adakozások folyamatban vannak. Az eddigi eredmény a nyilvánosság előtt álló közleményekből tudva van. Reméllem azonban, hogy e közleményeket még nem kell lezárnom. Valamint bátor vagyok jelezni, hogy E. K. Tanácsunk közelebből hódmezővásárhelyi egyházközségünknek is megadta az engedélyt, hogy az ott építendő templomra gyűjtéseket eszközöljen. Szeretem hinni, hogy ez ifjú, de életképességének már eddig is sok szép jelét tanúsított egyházközségünk kéregetése is meleg fogadtatásban részesül egész vallásközségünk kebelében, a mit a legmelegebben ajánlok is. Nyujtsunk mindnyájan segédkezet hódmezővásárhelyi buzgó hiveinknek, hogy a nagy alföldön Isten segedelmével felépíthessék az első unitárius templomot.

12. Még csak halottainkról kell megemlékezni. Fájdalom, a halál ez évben nagy aratást tett sorainkban nemcsak a számot, hanem a veszteség súlyát is tekintve. Első sorban is ime, hiányzik közülünk az, kit nemes kedélye, valamint törhetlen munkakedve egyaránt a tisztelet és közbecsülés tárgyává tett mindnyájunk előtt. Kovácsi Antal, kolozsvári főiskolánk érdemes tanára s 15 éven át egyházunk szakavatott derék közigazgatási jegyzője, csaknem váratlanul, mert alig pár heti betegség után itt hagyta anyai buzgalommal és értelemmel betöltött helyét. Nyomon követte őt Berde Áron hasonlóan huzamos ideig egyik tehetséges tanárunk, majd második főgondnokunk. Egyházköri felügyelő gondnokaink közül kettőt veszítettünk el: Gálfi Sándort és Szentiványi Józsefet. Amaz épen betegeskedése miatt már nem is volt hajlandó e tisztét elfogadni, ez évek hosszú során át teljes buzgalommal töltötte be azt. Sala Sámuelben egyházunknak egy régi s nagy tekintélyű családja utolsó sarját, Paget Jánosban, kinek legtöbbet köszönhetünk, angol testvéreinkkel való ma már megszilárdult egybeköttetésünknek, ezen testvéreinknek egy ide telepedett és megmagyarosodott tagját veszítettük el. Az ifjabb

nemzedékből Kriza Gyulát, néh. Kriza János püspökünk derék fiát, Uzoni Sándort egyházunkban egy szintén hírneves papi családnak széptehetségű utódát, valamint Szentiványi Jánost, egy pár évig főiskolánknál is alkalmazott tanférfit szolítá el idő nap előtt a halál. Dénezs Mihály, Török Péter, Csécs András, Cseh József, Csipkés Albert és id. Zsákó János egyh. tanácsos afaiban hasonlóan egyegy megbízható lelkes bajnoka esett el kiseded táborunknak. Ha ezekhez hozzá számítjuk fennebb már megnevezett elhunyt belső ember fiait csakugyan bőven kiadtuk ez évben a halálnak az adót. Kisérje áldás emléköket.

Ezzel évi jelentésemet, tanácskozásainkra e helyen is Istennek szent áldását kérve bezárom, a

Mltgs és főtisztelendő Egyházi Főtanácsnak

Kolozsvárt, 1892. október 29-én

atyafi szolgálja

Ferencz József

unitárius püspök.

II. Közigazgatási jelentés.

Mélt. és Főt. E. Fő Tanács!

E. K. Tanácsunknak a lezajlott évben folytatott működéséről és végzett munkájáról, valamint az egyh. köri hatóságok és ekklézsiák működéséről és állapotáról előterjesztendő ezen jelentésünkben első helyen is arról kell megemlékeznünk, hogy Kovácsi Antal közig. jegyző afaának váratlanul bekövetkezett szomorú halála után helyébe ideiglenesen alkalmazta E. K. Tanácsunk tanügyi jegyző Boros György afiát, s helyébe a tanügyhez Kovács János afiát.

Ennek előre bocsátása után jelentjük, hogy az esperesi vizsgálati jegyzőkönyvekből örömmel győződött meg E. K. Tanács arról, hogy a vizsgáló székek fokozódó búzgósággal teljesítik híveink és ekklézsiánk szellemi és anyagi érdekei felett ellenőrzői és kormányzói kötelességeiket, s hogy a közgyűlési jegyzőkönyvből s különösen némely esperes afa által a közgyűlésre előterjesztett részletes jelentésekből az egyházkörnek szellemi és anyagi viszonyai s úgyszintén esperes afaiai évi intézkedései könnyen és világosan áttekinthetők.

Ezen jelentésekből örömmel győződött meg E. K. Tanács arról, hogy a vallás-erkölcsi élet nem hogy hanyatlott volna, sőt az eddighez javulás mutatkozik. A tiszta erkölcsi életnek egyik ellensége, a *vadházasság*, több esetben megszüntettetett. Némelyik kör ezen a téren kiváló sikert úgy ért el, hogy az ügyet az ekklésiai fegyelmi bíróság hatáskörébe tette.

Az egyházi és a műének szakszerű gyakorolása az egyh. köri dalkörökben szép eredményűnek mutatkozott, kivált a keresztúri s udvarhelyi körökben.

Egyszerűségükben díszelgő templomainkban a közelebbi években néhol kezdettek *halotti koszorukat* helyezni be, a mi arra indí-

totta E. K. Tanácsot, hogy (210—1892. sz.) egy tiltó körrendeletet bocsásson ki, mivel ez a gyakorlat nemcsak azért akadályozandó meg, mivel vallásunk elveivel ellenkezik, hanem azért is, mivel főleg járványos betegségek esetében könnyen alkalmúl szolgálhat a betegség terjesztésére.

A vallásos buzgóság fokmérője az *áldozatkészség* több ekkleziánkban igen szépen nyilvánult, a miről „A” alatt mellékelt kimutatás kellemesen ható képet tár föl. Egyes buzgó hiveink adományai közül megemlítjük, hogy Fábián István afia 500 frt alapítványt tett Kaálban 41 szegény ekkleziás tag zabkepeje megváltására; Árkoson a hivek 307 frtot ajándékoztak építési czélokra.

H.-Keményfalván a kebli birtokosság 300 frtot építkezésekre; H.-Szt.-Mártonban az ekklesia 800 frtot adott temploma építésére; ugyanott ifj. Dániel Gábor egyh. tanácsos 50 frtot; H.-Szt.-Pálon Tóth Ferenczné, Benkő Zsuzsánna 100 frt alapítványt tett. Az ajándékozások összege 2997 frt 33 kr; s ezen kívül földbirtokot ajándékozott Jakab Gyula köri gondnok afia Kénosban temető helyet; Gr. Thoroczkai Miklós Toroczkó-Szt.-Györgyön temető helyet stb.

Hiveinknek még szegényebbjei is készséggel áldoznak, a hol szükség van, sőt nem egy eset mutatja, hogy önkéntesen is fölkeresik az alkalmat, hogy megjelenhessenek az Úr oltára előtt. Legyen kedves áldozatjuk az Isten előtt.

Egy-két eset fordult elő csupán, a mikor hiveink a közterhek viselésétől vonakodtak, avagy azért fizetést kívántak. E. K. Tanácsunk esetről-esetre megadta a megfelelő atyai intést, s hiszi, hogy meg lesz a kellő eredménye.

H.-karácsonfalvi és szőkefalvi ekkleziáinknak, az elsőnek meszteri háza és egy tanterem, az utóbbinak papi háza építésére kölcsön adott E. K. Tanácsunk s szóváthi ekkleziáinknak hasonló czélokból megengedte a kölcsönhöz folyamodást, mindenik esetben a helyzet és a szükség kényszerítése következtében.

Vagyomunk kezelésében általában véve elég pontosak ekkleziáink, de külön pénztárnokot még nem mindenik alkalmazott, bár arra már a multban is úgy mint most utasítottak. Főleg Aranyos-Torda körben az a helytelen szokás volt, hogy a pénzkezelő egyházfiakkal szolgálati évök megszünése után is föntartották a számadásos viszonyt, minek következtében néhol nyolcz-tiz pénztárnok számadása állott függőben. Ezt a helytelen állapotot a mult évi vizsgáló-szék java részben rendezte.

Fordult elő két eset olyan is, hogy az E. K. Tanács maga kellett, hogy elrendelje a vizsgálatát saját külön megbizottjai által. Egyik esetben *Szőkefalván* a számadások tisztáztattak s a jelen polgári év végére, remélhetőleg teljes lebonyolításhoz jutunk. A másik esetben *Toroczkó-Szt.-Györgyön* még mindig folyamatban van a már több év óta tartó végelszámolás. Ezen a helyen az a sajnos körülmény forog fenn, hogy illető lelkesz afia is mint számoló szerepel, sőt az E. K. Tanács olyan visszaélésnek jött a nyomára, a minek következtében fegyelmi vizsgálatot kellett, hogy elrendeljen. A vizs-

gálat most van folyamatban. A keresztúri körben Nagy-Solymoson az esperes indítványára a lelkész és gondnok ellen a fegyelmi vizsgálat bevezetése szintén kimondandó volt.

Az első foku fegyelmi bíróságoktól csupán két fegyelmi ügy került E. K. Tanácsunk elébe, s ezek is csak kisebb rendűek voltak.

A „B“ jegy alatt mellékelt kimutatásban a lehetőségig híven összeállított képét nyújtja E. K. Tanácsunk ekkléziáink forgó *pénz és pénzürtékű vagyonának*. Örömmel tapasztalta E. K. Tanács, hogy az ekkléziák vagyona ebben az évben is szépen gyarapodott. Az esperesi vizsgálat alatt álló ekkléziák vagyona:

	Közalap.	Takarékban.	Magánosoknál.	Teher.	Kepe alap.
Felsőféher körben	1.191.47	—	—	3.419.57	—
Háromszék	54.752.60	1.116.74	53.645.86	21.—	15.204.—
Udvarhely	22.298.36	11.982.13	10.186.01	2.480.68	8.073.—
Maros	49.961.72	—	—	—	—
Torda-Aranyos	20.800.—	17.651.30	17.792.26	—	12.900.—
Keresztur	9.564.67	—	—	—	3.835.—
Küküllő	2.599.51	369.87	—	—	189.—
Kolozs-Dob.	1.041.—	—	—	—	—
	<u>162.209.33</u>	<u>39.100.04</u>	<u>—</u>	<u>—</u>	<u>30.204.56</u>

Püspöki vizsgálat

alatt állóknál 111.841.40 — — — —

A regále kártalanítás ügyében végleges jelentést E. K. Tanácsunk ezzel az alkalommal sem tehet, mivel az ügy némely ekkléziát illetőleg még elintézés alatt áll. Annyit azonban örömmel jelenthet, hogy a jogügyész a fia kezére bizott Aranyos-Tordaköri ekkléziáké, valamint az alapítványi jószágoké megoldást nyert.

Pert folytat ekkléziánk közül a dicsőszentmártoni a szombati malomvám ügyében, mely most a harmadfoku bíróság előtt áll, s eddigelé az ekkl. javára dőlt el. Tarcsafalvi ekkléziánk ellen az ekklésia havasa haszonélvezeti jogáért három ekkléziái tag pert indított a polgári hatóságnál E. K. Tanácsunk az ekklésiát felhatalmazta, hogy jogát védelmezze, s a pert vegye föl. E. K. Tanácsunk jogügyész afiát kérte föl az ekklésia védelmezésére. A per folyamatban van, a mi az ekklésia belső békéje és vagyoni érdekei tekintetéből valóban sajnos.

Az 1891. évben számos ekkléziában volt építkezés. Csak a nagyobb szabásuakat említve: *Árkoson* díszes papi ház (mintegy 1200 frt). *Bölönben* mesteri csűr (922.40), *Ürmösön* papi ház és mellék épületek (2335.78), *Derzsben* papi lak és melléképületek (mintegy 2000 frt), *H.-Karácsonfalván* mesteri lak s egy tanterem (mintegy 1500 frt), *Medeséren* iskolaház (6—7000 frt), *Korondon* toronyfedél (930 frt), *Sz.-Keresztúron* toronyfedél (366.50). *Szentháromságon* iskolaház, *Szőkefalván* papilak építeték (500 frt), *szováthi* papilak (2000 frt) *Abrudbányán* templomjavítás (866 frt). Templom építésre kért és nyert engedélyt bölöni népes ekkléziánk. Fekvéségeket több ekkl. vásárolt Bölöni ekkléziánk egy jó minőségű szép birtokot 32000 fr on; keresztúri ekkl. külső birtok részeket 4107

frton. Ezenkívül kisebb nagyobb terjedelmű és értékű fekvő birtokot vásárolt a bágyoni, haranglábi, hőrispataki (keresztúri kör), ravai, alsórákosi, kis-solymosi ekklesia, Kölesön gabona magtár állíttatott föl Szováthon, Iszlóban.

A kepemegváltást E. K. Tanácsunk múlt évi zsinati Főtanács határozata (32. sz.) alapján Sinfalván életbe léptette.

A belső emberek nyugdíj intézetébe még mindig nagyon sokan nem fizették be tartozásaikat, minek következtében a hátrálék 2304 frt 6 kr feltűnő nagy összegre nőtt. E. K. Tanácsunk e miatt már nem egy esetben jött abba a sajnós helyzetbe, hogy a nyugalmába lépett belső ember afának nem utalványozhatja nyugdíj illetékét, tartozása nem lévén befizetve. Reméli E. K. Tanács, hogy a nyugdíj intézet pénzalapjáról teendő külön felterjesztés rendjén a Mélt. és Főt. E. Főtanács módját fogja találni e sajnós állapot megszüntetésének. Ez alap vagyonából 5000 frt regale kötvénybe fektettetett.

Esperes Rédiger Árpád afiával huzamos idő óta tartó betegsége okán benyújtott kérésére E. K. Tanácsunk a küküllői körbe, az esperesi administratorságot körü jegyző Molnár János afiára bízta.

A hazai testvér-egyházak közül a Tiszáninneni ev. ref. egyh. kerület Kún Bertalan püspöksége 25 éves s papsága 50 éves jubileumára; a tiszántúli ev. ref. egyh. kerület Tisza Kálmán főgondnokunk 25 éves jubileumára meghívta E. K. Tanácsunkat. Mindkét esetben megköszönvén az irántunk tanúsított figyelmet, E. K. Tanácsunk egy-egy üdvözlő-iratban tolmácsolta az ünnepelelt jeles egyházfők iránt való tiszteletét s az ünnep feletti örömét.

Boldog emlékü Br. Orbán Balázs afiának 1890-ben végrendeletileg keresztúri középiskolánkra maradt hagyatéka az ügyvédje jelentése szerint letárgyaltatott ugyan, de úgy a vagyon állaga, mint a végrendelet a törvényes eszközök által megtámadtatott és most a perre utasító végzés meghozatala van hátra. Az ügyvéd az iskola érdekében a Szejke-fürdőt zár alá tette s a zárgondnok a legatuumokat évenként letétbe helyezni tartozik.

Magyary Mihály egyh. Tanácsos afia a f. évben 50 frt összeget helyezett le a kolozsvári márcz. 15-iki bizottságnál, oly rendelkezéssel, hogy annak a kamatjának $\frac{3}{4}$ része főiskolánkban annak az ifjunak adassék, a ki (márcz. 15-én) a Petőfi „Talpra Magyar“ cz. költeményét legjobban szavallja.

Épen a legközelebbi napokban érkezett be E. K. Tanácsunkhoz Schuller Lajos közelebbiről elhunyt ev. ref. vallásu, nagyszebeni lakós, állami hivatalnoknak a végrendelete, melynek egyik pontjában 2500 frt alapítványt tesz atyja emlékére azzal a meghagyással, hogy annak kamatja jövedelméből székelly-keresztúri középiskolánk igazgatósága néhai édes atyjának Timafalván levő sírját gondozza és halála évfordulóján egy élő virágból font koszorút helyezzen rá.

E. K. Tanácsunk a kegyes alapítvány összegét már kézhez vette, de az alapítvány rendelkezéseinek megfelelő intézkedésekre nézve a jelentést és javaslatot csak a jövő Fő Tanácsra terjesztheti be.

Jelenteni kívánja E. K. Tanácsunk, hogy Berde Mózes egyh. tanácsos afa 1881-ben beadta volt egy zárt végrendeletét, melyet kivánságára E. K. Tanácsunk ugyanazon évi 40 sz. határozatával őrizetbe vett. Ezt követőleg 1883-ban pénzügyi könyvecskéit és értékpapirjait adta be Berde Mózes afa azzal a kéréssel, hogy azokat egy záros pléh-ládában a vallásközönség vasszekrényében tarthassa. Ezt a kérést E. K. Tanácsunk szintén teljesítette. Ezt követőleg 1891-ben február 12-én egy újabb zárt végrendeletet nyújtott be Berde Mózes afa, melyet E. K. Tanácsunk 28—1891. sz. határozatával szintén elfogadott és őrizetbe vett. Berde Mózes afa értékeit 1891 évi nov. haváig ezen a módon itt kezelte, midőn azonban magához vette. A folyó évi január elején a jelzett értékeket megőrzés végett leltár mellett újból visszaadta, az E. K. Tanács pedig 166—1892. sz. végzésével őrzeménybe átvette. Ezen elhatározásra E. K. Tanácsot különösen az is hajlandóvá tette, hogy ezen letéteményezés és Berde Mózes afa végrendeletei elhelyezése között okozati kapcsolatot látott.

Berde Mózes afa időközben, a mint ez mindnyájunk sajnálatára tudva van, betegsége miatt Budapestre szállítottott gyógykezelésre. Berde Béla afa pedig, mint rokon a gondnokság alá helyezést írt lépéseket tett, s ennek alapján ideiglenes gondnoknak kineveztetvén, az ő kérésére a kolozsvári árvaszék a már jelzett értékek és végrendeletek leltározását eszközölte, miután abba a E. K. Tanács is beleegyezett.

Az alapítványi jószágokban a múlt évben az a lényeges változás állott be, hogy a Lukácsfalvi s a hozzátartozó jószág-részek eladattak. Erre nézve az összes jószágról a jószág felügyelőség megtévé jelentését, azt E. K. Tanács magáévá tette és egész terjedelemben fölterjeszteni határozta.

Ferencz József
unitárius püspök.

Boros György
közig. h. jegyző.

III. Tanügyi jelentés.

Mltsgs és Föt. E. Főtanács!

E. K. Tanácsunknak egy évi működéséről a tanügy terén, van szerencséje jelentését a következőkben megtenni.

Miután a f. évi márt. hó 11-én Zsuki László egyházunk nagynevű jóltevője halálának 100-ik évfordulója volt, Föt. püspök úr indítványára az E. K. Tanács meghatározta, hogy a kegyeletes megemlékezés kifejezésével a nevezett napon ünnepélyt rendezzen. Ehhez képest 2—892. sz. a. felhívta a kolozsvári főiskola igazgatóságát, hogy az ünnepély megtartása iránt állítson meg egy programot, s azt terjessze bé. Az elfogadott program értelmében a halhatatlan jóltevő emlékére rendezett ünnepély, a kolozsvári főiskolában, melynek részére alapítványát tette, az isk. igazgatóság vezetése

alatt, május 8-án tartatott meg. A hála ünnepély méltó volt a nagy jóltevő emlékéhez.

Egy másik nevezetes mozzanatot főiskolánk történelmében az 1891. nov. 5-én tartott — tanári beiktató ünnepély. Ugyanis az E. K. Tanács intézkedése alapján egyszerre három rendes tanár, u. m. Kanyaró Ferencz, Boros Sándor és Nagy Gyula afiai tartották meg székfoglaló beszédeiket. Ujak jönnek, régiek mennek. E mondat változhatatlanságát kelle tapasztalni főiskolánk tanári karának is, mert csakhamar érzékeny veszteség érte Kovács Antal rendes tanárnak f. évi január hóban történt halála által, ki egyházunknak 35 évet meghaladó hosszú idő alatt lelkiösmeretes működésével hasznos szolgálatot tett.

Elhunyt tanártársunk leánya Boros Györgyné édes apja szakönyveiből 81 kötetet ajándékozott főiskolánk könyvtárának, mely becses ajadékaért E. K. Tanácsunk köszönő iratot küldött az adományozónak.

A kolozsvári főiskola kiépítése ügyében az 1892-iki Zsinati Főtanács 54. sz. határozata értelmében, az E. K. Tanács 256—891. sz. alatt felhívta az építetű bizottságot véleményes javaslatra a mely 308—891 sz. alatt beterjesztett véleményében azt ajánlja, hogy az E. K. Tanács találja meg a városi törvényhatóságot az iránt, hogy az utvonalat jelölje meg mind belmagyar- mind szappan-utczában. Továbbá, hogy az épület alaprajzai terjesztessenek fel a vallás és közoktatási miniszter urhoz úgy, a mint vannak, észrevételei megtétele végett s hogy Pákey Lajos mérnök afia is küldessék fel felvilágosítás adás végett.

Az E. K. Tanácsnak a városi Tanácshoz beadott folyamodását a szappan-utczai határvonal megállapítása iránt 4201—1892 sz. a. elutasította, mivel a tervrajzban felűntetett szabályozási vonal esetleges létesítése egy szomszéd hirtokos magán jogát sértené. E határozat következtében az E. K. Tanács 58—892 sz. a. felhívta az építetű bizottságot Pákey Lajos mérnök afiával egyetértőleg újból megállított s beadott határvonal a városi közgyűlésnek 135. j. k. sz. alatt hozott határozata alapján nem fogadtatott el, s az E. K. Tanács kérésével elutaistatott. Ez elutasító végzés ellen az E. K. Tanács 157—892. sz. a. felfolyamodást intézett a Nagyméltóságú m. kir. belügyminiszter urhoz s egyuttal a Nagyméltóságú vallás és közoktatási miniszter urat is felkérte az ügy támogatására. Miután a Nagyméltóságú m. kir. belügyminiszter urnak 63. 450—892. sz. a. hozott határozatával felfolyamodásunknak hely nem adott, az E. K. Tanács 246—892. sz. határozata alapján felkérte a városi tanácsot, hogy szakközegét mielőbb küldje ki a határvonalnak szabatos megállapítása végett, hogy ennek alapján főiskolánk kiépítéséhez szükséges tervrajzot elkészíthessük. Sajnos, ezen feltűntetett akadályok miatt még csak ennyire haladtunk az építkezés ügyével.

Dr. Finály Henrik kolozsvári tank. h. főigazgató, mint kormány képviselő meglátogatta kolozsvári és kereszturi gymnásiumainkat, s

a tapasztaltak és a tanítás eredménye felett megelégedését nyilvánította.

Ezzel kapcsolatban felemlítjük, hogy kolozsvári és székely-kereszturi gimnáziumainkhoz látogatóul az 1892/93-ik isk. évre Kuncz Elek kolozsvári tank. főigazgató neveztetett ki.

Kolozsvári főiskolánknál, mint a megelőző években, úgy a lefolyt iskolai évben is, P. Horváth Kálmán és Kőváry László buzgó és áldozatkész felügyelő gondnok afiai tetemes összeggel járultak a tanulási nemes ösztön fokozására, s a szegény sorsu tanulók támogatására.

Vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszter ur ő Nagyméltósága 7187—892 sz. rendelete alapján a kolozsvári főiskolával kapcsolatban levő elemi iskolára a kötelező nyugdíj illeték fizetését elrendelvény, vallásközönségünk 3 tanító után fizeti az évi 36 frt illetéket.

Vallás és közoktatásügyi miniszter úr ő Nagyméltósága 29.761—1891 számú leiratában arról értesített, hogy az egyh. ének és zenének az állami tanítóképezdében való gyakorlatiasabb és rendszeresebb tanítása érdekében egy rendeletet és tantervet adott ki. A rendeletben kifejti, hogy a kántori teendőkhöz tartozó egyéb ismeretek elsajátítása érdekében kívánatos és szükséges, hogy az illető növendékek lehetőleg gyakran segédkezzenek a szertartásoknál. E végből felkéri egyházi főhatóságunkat, hogy az állami tanítóképezdek növendékeinek a szertartásoknál való segédkezés engedtesék meg.

Az E. K. Tanács örömmel vette tudomásul a Nagyméltóságu miniszter urnak ez üdvös intézkedését s tudomására hozta, hogy készséggel nyitunk tért a képezdei növendékeknek s e tekintetben a szükséges intézkedéseket meg is tette.

Az E. Fő Tanácsnak 1891. aug. 24-éről 64. sz. alatt a székely-kereszturi középiskolának állami segélyben leendő részesítése iránt felterjesztett kérését, vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszter ur ő Nagyméltósága 57.403—801 sz. leiratában elutasította, mivel a mint írja, közvetlen közelében Sz.-Udvarhelytt három teljes magyar középiskola van, minél fogva a szóban levő algyimnázium csupán helyi és felekezeti érdeket képvisel, de állami szempontból szükségét nem pótol. A mely miniszteri leiratot az E. K. Tanács legnagyobb sajnálattal vette a maga részéről tudomásul s hasonló érzéssel hozza annak tartalmát a tárgysorozat rendén is az E. Fő Tanács tudomására.

Miután a múlt évben kihirdetett pályázat a székely-kereszturi gimnáziumnál felállítandó VI tanári székre eredménytelenül maradt, az E. K. Tanács 108—1892 sz. alatt hozott határozata alapján újból kihirdette a rajz- és menyiség-tani székre a pályázatot folyó évi július 15-ig tartó határidőig, de egy pályázó sem jelentkezett.

A felső- közép- és az összes népiskolákról a részletes jelentés a tárgysorozatba fel lévén véve, arra itt nem terjeszkedünk ki.

Az unitáriusok E. K. Tanácsának Kolozsvártt 1892. október 24-én tartott üléséből. Mély tisztelettel lévén a Méltóságos és Főtisztelendő E. K. Fő Tanácsának

alázatos szolgája

Ferencz József
unitárius püspök.

Kovács János
h. tanügyi jegyző.

E jelentések elhangzása és örvendetes tudomásul vétele után elnöki ajánlat következtében új egyházi tanácsosoknak választottak: Gál Kelemen, Gálfi Lőrincz, tanárok, Árkosi Lajos, vasuti hiv., Orbók Ferencz, adótiszt, Nagy Miklós, gyógyszerész, Dézsi Mihály, lelkész, Binder János, tanító, dr. Gelei Lajos, bányorvos, Csiki László, kir. ügyész, Simó János, Ürmösi Sándor, Gálfalvi János, lelkészek, dr. Pálfi Gyula, orvos, Hosszu Ferencz, tanító, Kovács Sándor, tanf. tollnok, K. Nagy István, birtokos. Megválasztott egyh. tanácsosok fölhivattak, hogy megválasztásuk el- vagy el nem fogadása felől nyilatkozzanak, mivel ellenkező esetben nevük a névsorból töröltetni fog.

Mint új egyházi tanácsosok esküt tettek: Gál Kelemen, Gálfi Lőrincz, tanárok, Miklós György, tanító, Máté János, hiv., Gábor Albert, Dézsi Mihály, papok, Adám Dénes, táblai bíró, Simó János, pap, Árkosi Lajos hiv., Binder János, tanító.

Ezután megtörtént a bizottságok kiküldése a közigazgatási, pénzügyi, tanügyi, főpapi-széki jegyzőkönyveknek jelentés-tétel mellett való megvizsgálására; továbbá a közpénztár, nyugdíjintézet, keresztúri és tordai iskolák számadásainak és költségvetéseinek, valamint a pusztaszentmihályi, alamori birtokok számadásainak felülvizsgálására. Végül a segélyek kiosztása iránti javaslat-tételre és a szavazatok beszédésére szintén küldetett ki egy-egy bizottság.

A szavazat-szedő bizottság mindjárt meg is kezdvén működését, megkezdődik a szavazás, külön a főgondnoki s külön a pénztárnoki, jegyzői, tanári és számvevői állásokra. Megtörténvén a szavazás, az osztatlan bizalom a főgondnoki székbe P. Horváth Kálmánt, ez áldozatra és tette kész isk. felügyelő gondnokot emelte, kit új állásában Ferencz József püspök üdvözölt ékes szavakban, mire megválasztott főgondnok a választást mélyen meglatva fogadja el s a hivatalos esküt leteszi. Közpénztárnoknak: Benczédi Gergely, kolozsvári főiskolai tanárnak: dr. Nyiredi Géza, közig. jegyzőnek: Boros György, tanügyi jegyzőnek: Kovács János, számvevőnek: Gyulai Árpád választottak meg. P. Horváth Kálmán helyébe a kolozsvári főiskolához egyik felügyelő gondnoknak megválasztott Kozma Ferencz, ki szintén a hiv. esküt leteszi. Új hivatalukban esküt tettek még Boros György és Kovács János. Hajós János isk. felügyelő

gondnok a pénztárvizsgáló bizottsági elnökségről soknemű elfoglal-
tatása miatt lemondván, helyébe választott Gyulay László.

Az alapítványok és hagyományokról teszi meg ezután az E.
Képv. Tanács tüzetes jelentését.

A néh. Derzsi János hagyatékából az Emkének a 10.000 frt
ki lett fizetve, Biás István végrendeleti végrehajtó atyánkfiával a
végelszámolás megtörtént. Ez alapnak azonban még vannak terhei,
így hát csak néhány év múlva, ha terheitől megmenekszik, kezdheti
meg nemes rendeltetésénél fogva a szegény tanulók segélyezését
keresztúri és kolozsvári gymnasiumainkban.

Debreczeni Szabó József ez évi jan. 12-én Debreczen városá-
ban elhalván, végrendeletileg e városban alakulandó unitárius egy-
házközség számára hagyta a Hatvan-utczában levő házastelkét és
husz hold területű birtokát, melynek évi jövedelme 420 frt. Jelenti
az E. K. T., hogy a végrendelet értelmében a temetésre elküldötte
Molnár S. jogügysz, Péterfi Dénes lelkész és Iszlai Márton énekvezér
afiait 12 tanulóval, kik a temetést megfelelő tisztséggel végezték.
Bejelenti az E. K. T. boldogemlékű Végh József orsz. allevéltárnok
végrendeletét, ki elhalt Budapesten ez év február 12-én. Végrende-
letében a Sz.-Keresztúron felállítandó VI-ik tanári székre hagyomá-
nyozott 1595 frtot. A főtanács kegyelettel vette tudomásul néhai
nagyelékű hagyományozó afia ezen szép alapítványát.

Az E. K. T. jelentése szerént néh. Kovácsi Antal tanár emlé-
kére is gyűjtöttek tisztelői, barátai és tanítványai koszoru-megváltás
czimén egy alapot, melynek összege tesz 455 frt 5 krt. Ez alapnak
rendeltesése a latinnyelv és irodalom tanulásának serkentésére az
ifjúság körében pályadíjak kitűzése.

E jelentést is a főtanács kegyelettel veszi tudásul, a pályá-
díj kezelésére készült szabályzatot jóváhagyja, s elhunyt tanár afia
halála felett maga is kifejezést ad mély részvétének és fájó emlé-
kezetének.

Jelenti az E. K. T., hogy a Ferencz József püspök közben-
járása következtében Amerikából megérkezett ama segély, melyet
Kovács János tanár ott járta alkalmával a Nemzeti Conferentian
gyűjtött a főiskolánknál állítandó Channing tanári szék alapjára.
Ezen összeg 10.600 frtot tesz és gyümölcsözés végett a jelzett tanári
alapra takarékpénztárba helyeztetett. A Főtanács, midőn e jelentést
tudomásul veszi, a legnagyobb elismeréssel adozik Kovács János
tanárnak, mivel az ő fáradozásainak köszönhető első sorban ezen
szép alapítvány. Együttal felkéri a főtanács a Képv. Tanácsot, hogy
eddig munkásságát az angol és amerikai hitrokoinainkkal való ösz-
szeköttes fentartása ügyében tovább is fokozott mértékben foly-
tatni: tartsa első rangu kedves kötelességének.

Teljes megnyugvással hagyta jóvá a főtanács az E. K. Tanács-
nak a „lukácsfalvi birtok“ eladása által tett igen hasznos eljárását,
mely által vallásközönségünk több ezer forintra menő tiszta haszon-
hoz jutott. Együttal megbízta az E. K. Tanácsot, hogy a kapott
összeggel alkalmlilag vásároljon más megfelelő birtokot.

Tudomásul vette a főtanács, hogy az E. K. T. felterjesztésére a közoktatásügyi minister főiskolánkhoz rendes tanárrá a latin-magyar nyelvi tanszékre kinevezte Péterfi Lajos sz.-keresztúri tanárt, a német-magyar nyelvi tanszékre h. tanárnak Gál Kelemen, ma már okleveles tanárt, kik állomásaikat a jelen tanév elején el is foglalták. Együttal megbízott, hogy az illető rendes tanárokat hivatalukba ünnepélyesen igtassa be.

Jóváhagyta a főtanács az E. K. T. azon intézkedéseit is, melynél fogva a sz.-keresztúri gymnasiumhoz helyettes tanárnak Pap Mózes tanár-jelöltet alkalmazta Péterfi Lajos helyébe a latin-magyar nyelvi tanszékre; valamint Gálfi Lőrincz alkalmazását, mint pót-tanárnak, ki által a theologia-akadémia lett megerősítve; végre Gálfi helyébe Józán Miklós polgárdii s.-jelkésznek az oxfordi egyetemre való küldését helyeslőleg vette tudomásul.

Jóváhagyó tudomásul vette a főtanács az 1891-re adott 5000 frt államsegélynek felhasználásáról tett előterjesztést is.

Előterjeszti ezután az E. K. Tanács a vallásközönség 1891. évi pénztári számadásának eredményét, melyet a Képv. Tanács megvizsgált és jóváhagyott. A számadás főbb tételei:

I. Közalapnál.

A bevételben az átmeneti bevételekkel együtt megfordult	= 151,107 frt 78 kr.
Kiadáson az átmeneti bevételekkel együtt megfordult	= 143,602 frt 82 kr.
1892-re így pénztári maradék	= 7,504 „ 96 „
Ebből valóságos évi bevétel	= 41,554 „ 66 „
„ „ „ kiadás	= 30,201 „ 70 „
Maradvány	= 11,352 frt 96 kr.
De mivel az átmenetieknél több volt a kiadás, avagy elhelyezés a bevételnél	= 3,848 frttal,
Ez a valóságos bevételből szintén levonatván, lesz a pénztári maradék	= 7,506 frt 96 kr.
Az 1890. évi zárlati eredményhez képest, a mi tesz	= 200,026 „ 02 „
Az 1892. évi zárlati eredmény	= 174,278 „ 66 „
Igy a közalapnál apadás látszik pénzvagyomban = 25,747 frt 36 kr,	
a mi azonban ingatlanba fektettetett a dr. Berde Áron-féle ház megvételével, a melyre átiratással 23,060 frt 36 kr fizettetett ki a 30,000 frt vételárból az 1891-ik évben.	

II. A kisebb alapoknál.

Az összes alapok évi bevétele volt	= 61,051 frt 16 kr.
„ „ „ „ kiadása volt	= 60,840 „ 16 „
Pénztári maradék 1892-re =	211 „ — kr.

Mely bevételi és kiadási összegben szintén benne foglaltatnak az átmeneti bevételek és kiadások.

Az 1891-ik év végén az összes alapok vagyona = 494,249 frt 76 kr.

Ugy az E. K. T., mint a főtanács által kiküldött bizottság a számadásokat megvizsgálván és abban hibát nem találván, a főtanács, legméltánylóbb elismerése mellett, Benczédi G. pénztárnoknak a mult évre vonatkozólag a fölmentvényt a ff. mellett megadta.

Az 1893-ra készített költségvetés a vallásközönség szükségleteit illetőleg a következő tételekben fogadtatott el:

Évi bevétel = 36,576 frt 44 kr.
 Évi kiadás = 33,052 „ 46 „

Igy mutatkozik többlet = 3,523 „ 98 kr.

A tordai középiskola mult évi bevétele volt = 6,457 frt 25 kr.

A „ „ „ „ kiadása „ = 6,421 „ 20 „

1892-re maradvány = 36 frt 05 kr.

Megjegyzendő, hogy ebből 4745 frt átmeneti bevétel volt.

És 5444 „ „ kiadás.

Ezen iskola jövő évi költségvetése a következő:

Az 1893-ik évre összes bevétel 1722 frt 74 kr.

„ „ „ „ kiadás 1722 „ 74 „

A sz.-kereszturi gymnasium mult évi számadása a következő tételekben fogadtatott el:

Évi összes bevétel 1304 frt 47 kr.

„ „ „ „ kiadás 1285 „ 90 „

1892-re maradvány 18 „ 57 „

Az alapítványoknál 1891. dec. 31-iki állás . . 8187 frt 38 kr.

Ezen iskola jövő évi költségvetése a következő:

Bevétel 1234 frt 20 kr.

Kiadás 1225 „ 90 „

Bevételi többlet 8 „ 30 „

A belső emberek nyugdíj-intézetének számadása a következő eredmény szerint fogadtatott el:

1891. évi valóságos bevétel = 4249 frt 12 kr.

„ „ „ „ kiadás = 3295 „ 82 „

Évi gyarapodás = 953 „ 30 „

Az alap összes vagyona 1891. év végén . . 36,042 frt 62 kr.

A bevárások összege tesz 2342 frt 08 krt.

Ezeknek felhajtása körüli buzgalomra az esperesek figyelmét felhívta a főtanács.

A nyugdíj-intézet jövő évi költségvetésének elfogadott tételei a következők:

Bevétel = 3361 frt 89 kr.

Kiadás = 3069 „ — „

Bevételi többlet = 292 frt 89 kr.

A belső emberek nyugdíjára vonatkozólag tárgyalott Egyed Ferencz lelkész azon indítványa is, hogy a nyugdíj minimális összege emeltessék 300 frtra, fölemeltetvén szerinte az egyesek által

fizetendő évi járulékok összege is. Az ügy részletes megvitatása után a kérdés kiadatni határozottat az egyházköröknek tanulmányozásra és javaslat tételre. Az E. K. Tanács pedig felhivatott, hogy a lehető módon ezen nyugdíjintézetet gyámolítani igyekezzék.

Az alamori jóság 1891. évi számadása is jóvá hagyatott, melynek igen örvendetes eredménye a következő:

Évi összes bevétel volt	= 33,506 frt 82 kr.
" " kiadás "	= 32,424 „ 12 „
Maradvány 1892-re =	1,082 frt 70 ¹ / ₂ kr.

A jelzett kiadásból 14,133 frt 60 kr. a közpénztárba befolyt évi jövedelem, 18,270 frt 52 kr. pedig a jóság fenntartására, felszerelésekre, gépekre, építkezésekre stb. fordított rész. A közpénztárba beadott 14,133 frt összegből esik a jóság árának, 180.000 frtnak 5%-os évi kamatjára = 9000. Az ezen felül eső 5133 frt pedig a többlet, vagy nyereség-jövedelem.

Ezen kívül a magtár áll 820 metermázsa különféle gabonából és 1785 Hl. csős-török buzából. A marha-állomány tesz 1121 darabot, évi szaporodás 124 drb.

A gazdasági eszközök értéke 1890. év végén volt 2792 frt 70 kr. Az 1891. évi gyarapodás értéke 9006 frt 35 kr.

Az E. K. T. jelentése alapján a megvizsgált számadásokat a főtanács jóváhagyta s Benkő Mihály jóság-igazgatónak, valamint a jóságfelügyelőségnek a legnagyobb méltánylását és elismerését fejezve ki, Benkő Mihály jóság-igazgatót a ff. mellett az 1891. évi számadások terhe alól fölmentette.

Együttal az 5251 frt 60 kr. többlet jövedelemből a következő futalmazásokat tette a főtanács: Benkő jóság-igazgatónak tiszteletdíj = 300 frt, Péterfi Albert gazdatisztnek 150 frt, Lőfi Endre gyakornoknak 100 frt, Molnár S. jóságfelügyelőnek, Benczédi G. pénztárnoknak, Mózes András pénzügyi jegyzőnek, Gyulay Árpád számvevőnek, e jóság gazdasága körüli fáradozásukért egyenként 50 frt.

A pusztaszt.-miklósi Derzsi János-féle jóság 1891-ik évi megvizsgált számadása a következő jóváhagyott tételeket tünteti fel.

Összes évi pénzbevétel	13.157 frt 87 kr.
" " " kiadás.	13.046 frt 16 kr.
Maradék 1892-re =	111 frt 71 kr.

A magtár, a marha-állomány, a gazdasági eszközök mind szép gyarapodást mutatnak, mi szintén ügybuzgó jóság-igazgatókat dicséreti sok tekintetben.

Ez alap terhére szintén megszavazott a főtanács Benkő jóság-igazgatónak 100 frt tiszteletdíjat.

A pénzügyi helyzet javulásával a főtanács a következő fizetés-emeléseket határozta el az 1893-ik évtől kezdődőleg.

1. A püspöki-fizetés emeltetett 500 frttal.
2. A főjegyzői- " " 40 „
3. A pénzügyi jegyzői-fizetés emeltetett 50 „
4. A számvevői-fizetés emeltetett 40 „
5. A pénztárnoki- " " 100 „

Ezen kívül némi fizetés-emelést kaptak az egyházi irnokok, valamint a főiskolai elemi iskolánál alkalmazott tanítók.

A kereszturi és tordai tanárok fizetése fölemeltetett 800 frtra.

A korpótlékok életbeléptetése, a tanárok fizetését illetőleg, elvileg szintén kimondatott. Azonban az 1893-ik évben csak a 20, 25 és 30 évet szolgált tanárok kapják korpótlék gyanánt 5—5 évi szolgálat után fizetésök 5^o/_o-át.

A Dávid Ferencz-alap, a püspök jelentése szerint 15061 frtra emelkedvén, az eddigi 500 frt kamat helyett ezuttal 600 frt határoztatott kiosztatni, mely hatodik 100 frt a kilyén-s.-szentgyörgyi lelkészi állomás segélyezésére fordíttatni határoztatott. Ez alap kamataiból adatott a kereszturi 5-ik tanári tanszékre 200 frt, papi szolgálatok jutalmazására 200 frt. Irodalmi működés jutalmazására 100 frt, az alap gyaratítására 34 frt. Egyúttal a főtanács a püspöknek, mint ez alap megteremtőjének és kezelőjének ezuttal is kifejezte hálás elismerését.

A Kovács Dénes és Bencze Anna-alapból kiosztatott 350 frt, melyből a túri, széplaki, b.-szentmiklósi papok fejenként 100 frtot, a ny.-szentlászlói tanító 50 frtot kaptak.

A b. Baldácsi-alap kamataiból a zsákodi, medeséri, ny.-gál-falvi, iszlói, h.-uffalvi, kenosi, jánosfalvi, datki, hévizzi, szőkefalvi, széplaki, komjátszegi egyházközségek kaptak építkezésekre összesen 587 frt 50 krt. Belső emberek segélyképen ugyanennyit; özvegyek és árvák kaptak 510 frtot. A nyugdíj alap kapott 77 frt 50 krt.

Az 5000 frt államsegély kiosztása 1892-re következőleg fogadtatott el: kolozsvári ekklezsiának II-ik papi fizetése 600 frt. Belső emberek nyugdíjalapjára 300 frt. Tanári nyugdíjalap 100 frt. Budapesti ekklezsiának 100 frt. Ekklezsiák és belső emberek tartozása ez évi 5^o/_o-os kamatába 2318 frt. Espereseknek és köri jegyzőknek 240 frt. Vállastanításért papoknak és tanítóknak 240 frt. Ekklezsiák és belső emberek tőke-tartozásának törlesztésébe 483 frt. Ugyanezeknek 1868 előtti kamathátralék törlesztésére 215 frt. Ugyanezeknek segélyképen 403 frt 75 kr.

Ezután Kovács János tanügyi jegyző tette meg terjedelmes, szakavatott jelentését a vallás-közönség összes fő-, közép- és elemi iskoláiról, világos képet nyújtva iskolai ügyeinknek úgy előnyeiről, mint hátrányairól. A tanköteleseknek iskolába járt 80^o/_o-a. Javulás az előző évhez képest 3^o/_o. A főtanács az E. K. Tanácsnak minden e nemű intézkedéseit jóváhagyta, egyúttal felhívta az iskolák felügyelő gondnokainak figyelmét a hatáskörükbe tartozó iskolák minél többszöri meglátogatására. Különösen Aranyos-Torda-körben volna nagyobb szükség az éberebb felügyeletre, honnan egyes egyházközségekből még a hivatalos jelentések sem érkeztek be. E körben meglehetősen el van hanyagolva a vallás- és ének-tanítás. Küküllő-körben vannak még nagyobb hiányok és mulasztások. A többi körökben általában a tanítási eredmény jó.

Az E. K. T. azon intézkedése, mely szerint tordai középiskolánk V-ik osztályában a latin- és görög-nyelv tanítását beszüntette jóváhagyatott.

A közigazgatási, tanügyi, pénzügyi, főpapiszéki jegyzőkönyvek megvizsgálására kiküldött bizottságok jelentései, melyek rendről és pontosságról szólnak: tudásul vétettek s a jegyzőknek általában, s főleg Mózes András pénzügyi jegyzőnek fölhalmozódott teendői lelkiismeretes végzéséért elismerést szavazott a főtanács.

Saját kérésükre nyugalomba bocsátattak: Márkos András medeséri tanító és énekvezér, Baló Sámuel t.-szentgyörgyi énekvezér, Orbók Ferencz, várfalvi lelkész.

Végre az indítványok tárgyalására kerülvén a sor, a felsőfőhívők indítványa folytán nagy és hosszas vitára adott alkalmat a keperendezés ügye, minek eredményeképpen megbízott az E. K. Tanács, hogy ez ügyben terjeszsen javaslatot a főtanács elébe.

A titkári hivatal beállítását czélzó indítványa Udvarhely-körnek fedezet hiányában ma még nem volt elfogadható, de az eszmét igen sokan pártolják. Egy másik indítványa körnek tárgyalanná vált, mert a főtanácsban ez idő szerint is több érdemes tanító volt jelen.

Derzsi Károly, budapesti lelkész és volt tordai tanár indítványának tárgyalása folytán az E. K. Tanács felhatalmazást nyert arra nézve, hogy Tordaaranyosvármegyének a tordai gymnasium felállítása ügyében indított mozgalmát kísérje figyelemmel s a megyei törvényhatóság és állam segítségével, ha lehet találjon módot a gymnasium visszaállítására.

Ezzel a tárgysorozat ki lévén merítve, Darkó esperes buzgóimája után, Ferencz József püspök a hosszúra nyúlt, érdekes gyűlést szép beszéddel bezárta, mire a gyűlés az elnökök élénk éljenzése közben szétoszlott.

I.

UNITÁRIUS TÖRTÉNETIRÁS ÉS KÁLVINORTHODOXIA.

Első Rész.

Családügy és orthodox politika.

I. F e j e z e t.

(Folytatás.)

— Isten engedje meg nékem — így szól halálos ágyán az alázatos Kálvin — hogy azt, a mit elő akarok adni, minden kevélység nélkül, *egyedül az ő dicsőségére tekintve* adjam elő s hogy *ennek mindenki közülünk hasznát vehesse*... (Eddig tart a szirénhang!) Biztosítlak titeket felőle, hogy minden eddigi betegeskedéseim folyamán sohasem érzettem magamat oly rosszul és elgyengülve, mint most. Mihelyest csak az ágyra tesznek is, *minden érzéseim elvesznek és magamon kívül vagyok*. Nehéz lélekzésem is mindinkább gyötör. *Egyebekben sok más betegektől egészen különbözöm!* Mert az ő szellemi erejük tévedez és enyészik a halál közeledésére: ellenben *az enyimet Isten még annál erősebben megtartja* bennem, *mennél inkább roskadozik testem alkotmánya*... (Révész: Kálvin élete. 278—279. V. ö. 266—269.)

Nem kell azonban mindjárt azt gondolni, hogy eme különleges isteni kitüntetés csupán ez egyetlen egyszer és a beteg Kálvinnak is csupán csak halálos ágyán nyilvánult volna. Már 1553-ban — Servet feláldoztatása évében — egyik vasárnap délelőtt megesett, hogy Kálvin eltakarta a szabadon gondolkozó genfi polgárok előtt „a szent jegyeket“ és szikrázó szemekkel (56. l.) rájuk kiáltozott. És ime legott mi történt! Az, hogy a libertinek meglepetve *megmerevültek*, némán néztek egymásra; *majd* megmozdultak, s a *templomból kitararodtak*. Az istennek hű és bátor szolgája ellen egy szó sem emelkedett, s a kik bentmaradtak, oly érzellemmel járultak az *Ur* szent asztalához, „mintha csak a *felséges Isten láthatólag jelen lett volna az ő házában*.“ (U. o. 152.)

E kitünő csoda az égiektől nyilván valólag azért adatott, mert pár nappal előbb a kegyes Kálvin a városi tanács előtt *az istent és az ő angyalait hívta fel*, hogy az ő libertinek ellen folytatott perében *tanúbizonyosságokul szolgáljanak*. (150. l.) Még egy más alkalommal is, mikor „a rendkívüli erejű dialecticus és polemicus“ Kálvin (21. l.) a praedestinatiót ócsárló Bolsecet titkon kilesvén, nyilván